

PAMIATKOVÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Naše číslo: Z-PUSR-061952/2026

(č. spisu S-PUSR-011213/2026)

Vybavuje: Mgr. Kirinovičová

Bratislava, 06. 08. 2026

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, podľa § 26 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov v spojení s § 44 ods. 4 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (ďalej iba „pamiatkový zákon“)

d o r u č u j e   V E R E J N O U   V Y H L Á Š K O U

oznámenie o vydaní rozhodnutia:

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky ako miestne a vecne príslušný správny orgán v zmysle ustanovenia § 9 ods. 3 a § 10 ods. 2 písm. e) pamiatkového zákona vydáva podľa § 15 ods. 1 pamiatkového zákona v súlade s ustanovením § 46 správneho poriadku toto

r o z h o d n u t i e :

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky podľa ustanovenia § 15 ods. 1 pamiatkového zákona v spojení s ustanovením § 2 ods. 2 pamiatkového zákona

v y h l a s u j e   z a   n á r o d n ú   k u l t ú r n u   p a m i a t k u

miesto pamätné (zavraždení občania – lokalita Pod cintorínom, Vyšný potok a zhromaždisko) nachádzajúce sa na parc. CKN č. 52/1, 52/3, 52/4, 53/3, 53/4, 53/5, 54/1 (EKN 1103/5), 54/2, 54/3, 55/47 (EKN 1103/4), 55/48, 57, 539/4, 938/2 v k. ú. Kremnička a **miesto pamätné (zavraždení občania – lokalita Pod stráňou)** nachádzajúce sa na parc. CKN č. 269/1 (EKN 316, EKN 318, EKN 319/1, EKN 319/2, EKN 320, EKN 321, EKN 322), 269/11, 269/12, 269/8, 269/13, 269/14, 269/15, 269/45, 269/40, 269/43, 269/47 (EKN 334/2), 270/3 (EKN 352/2), 270/7 (EKN 355, EKN 317, EKN 318, EKN 319/1, EKN 319/2, EKN 320, EKN 321, EKN 322), 929/1 (EKN 355, EKN 352/2), 929/5, 929/6 (EKN 327/2), 929/10, 929/12 v k. ú. Kremnička, v Banskej Bystrici, m. č. Kremnička, okr. Banská Bystrica, k. ú. Kremnička, situované v blízkosti národnej kultúrnej pamiatky Hrob a pomník (pomník Kremnička, č. ÚZPF 152/1-2).

Miesta pamätné sú vymedzené plochami v rozsahu vyššie uvedených nehnuteľností pozemkov – parc. CKN a EKN v k. ú. Kremnička, vo vlastníctve: parc. CKN č. 52/1, 53/3 a 57 v zmysle listu vlastníctva (LV) č. 652 v spoluvlastníctve Evy Vraniakovej, rod. Kollárovej, Čerešňová 4954/8, 974 05 Banská Bystrica (1/2) a Anny Budinskej, rod. Bahýlovej, Pršianska cesta 4015/12, 974 05 Banská Bystrica (1/2); parc. CKN č. 52/3 v zmysle LV č. 1757 vo vlastníctve Mgr. Milana Pápaya a

Ing. Jany Pápayovej, rod. Hubáčkovej, Plánková 15020/5, 974 05 Banská Bystrica; parc. CKN č. 52/4 v zmysle LV č. 2055 vo výlučnom vlastníctve Mgr. Martiny Šlichtovej, rod. Hlôškovej, Plánková 15005/3, 974 05 Banská Bystrica; parc. CKN č. 53/4 a 54/2 v zmysle LV č. 111 vo výlučnom vlastníctve Evy Vraniakovej, rod. Kollárovej, Čerešňová 4954/8, 974 05 Banská Bystrica; parc. CKN č. 53/5 v zmysle LV č. 1809 vo výlučnom vlastníctve Evy Budinskej, rod. Bahýlovej, Pršianska cesta 4015/12, 974 05 Banská Bystrica; parc. CKN č. 54/3, 55/48, 539/4 v zmysle LV č. 1389 vo výlučnom vlastníctve Mgr. art. Martina Moravčíka, Mudroňova 7484/88, 811 03 Bratislava – Staré mesto; parc. CKN č. 938/2 v zmysle LV č. 1480 vo výlučnom vlastníctve Mesta Banská Bystrica, ČSA 26, 975 39 Banská Bystica, v správe Záhradnícke a rekreačné služby mesta Banská Bystrica, Švermova 45, 974 00 Banská Bystrica; parc. EKN č. 1103/4 a 1103/5 v zmysle LV č. 753 vo výlučnom vlastníctve Slovenskej republiky, v správe Slovenského pozemkového fondu, Búdkova 36, 817 15 Bratislava; parc. CKN č. 269/8, 269/11, 269/12, 269/13, 269/14, 269/15, 269/45, 929/5, 929/12 a parc. EKN č. 319/2 a 322 v zmysle LV č. 1243 vo výlučnom vlastníctve Ing. Miroslava Korčeka, Vlkanovská 132, 976 31 Vlkanová; parc. CKN č. 269/40, 269/43, 929/10 v zmysle LV č. 1440 vo výlučnom vlastníctve Ing. Miroslava Korčeka, Vlkanovská 132, 976 31 Vlkanová; parc. EKN č. 316 v zmysle LV č. 768 vo výlučnom vlastníctve Anny Virágovej, rod. Obermaierovej, Kremnička č. 26, 974 05 Banská Bystrica, v správe Slovenského pozemkového fondu, Búdkova 36, 817 15 Bratislava; parc. EKN č. 318 a 319/1 v zmysle LV č. 803 vo výlučnom vlastníctve Marty Országhovej, rod. Krnáčovej, Brezová 12, 974 05 Banská Bystrica; parc. EKN č. 320 v podielovom spoluvlastníctve fyzických osôb v zmysle LV č. 996; parc. EKN č. 321 v zmysle LV č. 2010 v podielovom spoluvlastníctve Anny Kollárovej, Kremnička č. 25, Banská Bystrica (2/9) a Ing. Miroslava Korčeka, Vlkanovská 132, 976 31 Vlkanová (7/9); parc. EKN č. 334/2 v zmysle LV č. 750 vo výlučnom vlastníctve Kataríny Solivajsovej, rod. Jesenskej, Moskovská 2338/36, 974 04 Banská Bystrica; parc. EKN č. 352/2 a 355 v podielovom spoluvlastníctve fyzických a právnických osôb v zmysle LV č. 1061 v správe Slovenského pozemkového fondu, Búdkova 36, 817 15 Bratislava; parc. EKN č. 317 v zmysle LV č. 802 vo výlučnom vlastníctve Jána Halaja, Kremnička č. 34, Banská Bystrica; parc. EKN č. 327/2 v zmysle LV č. 770 vo výlučnom vlastníctve Ing. Petra Handlovského, Kremnička 30, 974 05 Banská Bystrica; vlastníci pozemkov parc. CKN č. 54/1, 55/47, 269/1, 269/47, 270/3, 270/7, 929/1, 929/6: neznámy – LV nezaložený.

Odôvodnenie

V zmysle § 2 ods. 3 pamiatkového zákona je kultúrna pamiatka podľa tohto zákona hnutelná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (ďalej len „Pamiatkový úrad“ alebo „správny orgán“) začal dňa 2. 7. 2026 správne konanie o vyhlásení miesta pamätného (lokalita Pod cintorínom, Vyšný potok a zhromaždisko) a miesta pamätného (lokalita Pod stráňou) v Banskej Bystrici, m. č. Kremnička za národnú kultúrnu pamiatku na základe podkladu pre vyhlásenie národnej kultúrnej pamiatky (ďalej len „podklad“), vypracovaného v zmysle § 15 ods. 2 písm. a) a b) pamiatkového zákona Krajským pamiatkovým úradom Banská Bystrica a Pamiatkovým úradom na základe podnetu Mesta Banská Bystrica.

Vzhľadom na neznámych účastníkov konania (nezaložené listy vlastníctva k dotknutým pozemkom) a veľký počet známych účastníkov konania, doručoval správny orgán oznámenie o začatí konania formou verejnej vyhlášky. Verejná vyhláška bola na úradnej tabuli správneho orgánu vyvesená dňa 17. 6. 2026 a zvesená dňa 2. 7. 2026, na úradnej tabuli Mestského úradu v Banskej Bystrici bola vyvesená dňa 19. 6. 2026 a zvesená dňa 6. 7. 2026. Pätnásty deň vyvesenia verejnej vyhlášky je dňom doručenia. Do podkladu rozhodnutia bolo možné nahliadnuť na Pamiatkovom úrade a Mestskom úrade v Banskej Bystrici. Správny orgán určil lehotu na vyjadrenie sa k podkladu rozhodnutia do 10. 7. 2026. Účastníci konania sa k podkladu nevyjadrili.

Pamiatkový úrad v priebehu správneho konania zistil skutočný stav veci tak, ako to ustanovuje § 32 ods. 1 správneho poriadku, pričom vychádzal najmä z predloženej historickej, spoločenskej, urbanistickej a krajinnej charakteristiky oboch pamätných miest a ich vzťahu k evidovanej kultúrnej pamiatke – Hrob a pomník zavraždených občanov v Kremničke, s ktorým tvoria v rovine historického a spoločenského kontextu historický udalostí, ktoré sa tu udiali, previazaný celok. Následne posúdil splnenie kritérií ustanovených § 15 ods. 1 pamiatkového zákona, podľa ktorého sa vec, ktorá má pamiatkovú hodnotu, vyhlasuje za národnú kultúrnu pamiatku, za národnú kultúrnu pamiatku možno vyhlásiť aj súbor takýchto vecí. Keďže podklad jednoznačne preukázal pamiatkovú hodnotu navrhovaných vecí, ktorou je podľa § 2 ods. 2 pamiatkového zákona súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môže byť vec predmetom individuálnej alebo územnej ochrany, došlo k splneniu kritérií na vyhlásenie oboch definovaných pamätných miest v Banskej Bystrici - Kremničke za národnú kultúrnu pamiatku vo verejnom záujme.

Správny orgán vychádzal zo skutočnosti, že obe navrhované plošne vymedzené plochy – priestory definované ako miesta pamätné, teda pamiatky histórie, predstavujú autentické miesta, na ktorých sa odohrali masové popravy počas 2. svetovej vojny známe aj ako masaker v Kremničke, predstavujúce najväčší doložený vojnový zločin na území Slovenska spáchaný nacistickou jednotkou Einsatzkommando 14 spolu s Pohotovostnými oddielmi Hlinkovej gardy. Zároveň sa na danom priestore nachádzajú autentické súčasti pôvodnej povstaleckej obrany, teda pozostatky fortifikácií z obdobia 2. svetovej vojny (SNP).

Miesto pamätné, na ktorom sa nachádzalo zhromažďovacie miesto a tiež bolo miestom samotných popráv v polohe „Pod cintorínom“ a polohe „Vyšný potok“ predstavuje priestor, na ktorom sa sústreďovali osoby a následne sa tu aj odohrali masové popravy občanov Kremničky v období od novembra 1944 do februára/marca 1945 a kde boli hneď po masakri obeť uložené do niekoľkých masových hrobov. Nachádza sa v blízkosti/okolí hrobu vyznačeného pomníkom, známy ako Pamätník zavraždených v Kremničke. Miestom popráv resp. ako masové hroby boli použité súčasti tu sa nachádzajúceho povstaleckého opevnenia (protitanková priekopa, bunker, výkop pre nerealizovaný bunker). Druhé miesto pamätné predstavuje miesto popravy v polohe „Pod stráňou“ a je situované vo väčšej vzdialenosti od ústredného pomníka a miesta, kde sa odohrala väčšina popráv, a to severne od bývalej obce Kremnička, v blízkosti areálu Spojenej školy.

Z masových hrobov v okolí Kremničky boli telá po skončení vojny v r. 1945-1948 exhumované a umiestnené do hromadného hrobu doplneného v r. 1949 ústredným pomníkom od arch. D. S. Jurkoviča a tento súbor bol v r. 1963 zapísaný medzi národné kultúrne pamiatky. Autentickú historickú a významovú hodnotu predstavuje práve okolitý, t. č. pamiatkovo nechránený, priestor okolo pomníka a hromadného hrobu, v ktorom sa tragické historické udalosti odohrali. Súčasťou priestoru sú navyše autenticky dochované pozostatky vojenských opevňovacích prvkov, predovšetkým protitanková priekopa, bunkre, pri ktorých sa popravy odohrali, resp. ktoré boli použité na prvé uloženie postrieľaných obetí.

Rozsah pamätných miest ako aj samotný ústredný pomník s hrobmi sa čiastočne prelína s pozemkami (rozsahom) vojnových hrobov evidovaných v Ústrednej evidencii vojnových hrobov v SR (ÚEVH), Ministerstvo vnútra SR: 1. Hrob - Pamätník v Kremničke, v lokalite Banská Bystrica – Kremnička – Pod vrškom, parc. CKN č. 57, 56/1, 56/2, 56/3, 54/2-3, 53/3-5, časť 55/48, časť 938/2, reg. č. hrobu 50843800117; 2. Hrob – Pamätné miesto, v lokalite Banská Bystrica – Kremnička, protitanková priekopa a bunker, parc. CKN č. 52/1, 487, 938/2, reg. č. hrobu 50843800782.

Orgány pamiatkovej ochrany reagovali na požiadavku rozšírenia pamiatkovej ochrany pomníka v Kremničke o samotné pamätné miesta (plochy/priestranstvá v okolí pomníka), ktorá bola vyjadrená žiadosťou (podnetom) Mesta Banská Bystrica v súvislosti s obnovou pomníka v Kremničke v r. 2019 a požiadavkou na zabezpečenie náležitého využitia, stavu a zachovania okolia pomníka, ktoré je rovnako nositeľom historického, pamätného a pietneho významu v kontexte tragických udalostí, ktoré sa tu odohrali počas 2. svetovej vojny.

Správny orgán pri posúdení pamiatkových hodnôt a v podklade rozhodnutia vychádzal aj zo zistení a aktuálnych poznatkov získaných výskumami predmetnej lokality, ktorých objednávateľom

bolo Mesto Banská Bystrica: dokumentačného výskumu lokalít v okolí evidovaného pomníka s hrobom obetí v Kremničke s cieľom sprecizovať lokalizáciu miest popráv a situovania masových hrobov v uvedenom širšom priestore pomníka, t. j. identifikovať priestory a prvky s potenciálnou pamiatkovou hodnotou a eventuálne určiť polohy pre nasledujúci terénny archeologický výskum. Spracovaný materiál „Výsledky historického a dokumentačného výskumu lokalít pri NKP č. 151/1-2, Kremnička (hrob a pomník)“ vypracoval doc. PhDr. Pavol Šteiner, PhD. z Katedry archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre v r. 2022 a nadväzný terénny archeologický výskum časti záujmovej lokality pod vedením doc. PhDr. Pavla Šteinerja, PhD. z Katedry archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre realizovaný v teréne od 19. 4. do 29. 6. 2024 ako výskum na vedecké a dokumentačné účely iniciovaný Mestom Banská Bystrica a povolený rozhodnutím Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica zo dňa 10. 11. 2023, ktorého výsledky boli zhrnuté vo „Výskumnej dokumentácii z archeologického výskumu“ (sprac. PhDr. P. Šteiner, PhD., Mgr. J. Kónya, r. 2024, č. nálezovej správy V-KARCH 03/2024/Stei, prírastkové č. výskumu 3/2024).

Po obsadení Banskej Bystrice v posledných októbrových dňoch a začiatkom novembra 1944 začali v meste a jeho okolí razie zamerané predovšetkým na priamych účastníkov SNP a ich blízkych rodinných príslušníkov, osoby sympatizujúce s SNP a osoby podozrivé z podporovania Povstania. Výnimku netvorili ani rasovo prenasledované osoby. Banskobystrická väznica Krajského súdu sa premenila na akési sústreďovacie miesto, odkiaľ mali byť po krátkodobom pobyte zaistenci eskortovaní do pracovných, resp. zajateckých táborov. Začiatkom novembra banskobystrická väznica kapacitne nestačila, bolo v nej zhromaždených vyše 2500 väzňov a ich počet ďalej narastal. Hlavne kvôli tomu, aj v súvislosti s tzv. riešením židovskej otázky vydal veliteľ nemeckých bezpečnostných orgánov v Banskej Bystrici SS-Obersturmführer Kurt Deffner, spoločne so zástupcom vlád Slovenského štátu v Banskej Bystrici dr. Jánom Ďurčanským a poverencom Hlinkovej gardy pre pohronskú župu Vojtechom Košovským, rozkaz na ich postupnú likvidáciu. Výkonom tejto akcie bola poverená špeciálna nemecká jednotka *Einsatzkommando 14* pod priamym Deffnerovým velením a 5. rota *Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy (POHG)* pod velením Jozefa Nemsilu, ktorú tvorilo asi 150 Slovákov pochádzajúcich z rôznych častí Slovenska. Na prípravách vraždenia sa podieľali aj členovia nemeckej *Sicherheitspolizei (SIPO)*, bezpečnostnej služby *Sicherheitsdienst (SD)* a gestapa. Na tento zámer vyhovovali protitankové zákopy vykopané počas povstania pre obranu Banskej Bystrice v lokalite obce Kremnička a vápenná pec v Ráztockej doline (Nemeckej).

Prvé salvy z vražedných samopalov a ľahkých guľometov zazneli v Kremničke 5. novembra 1944. Potom sa opakovali 20. novembra 1944, 12. decembra 1944, 5. januára 1945, 20. januára 1945 a 19. februára 1945. Po vraždách bolo v masových hrobách nájdených celkovo 747 obetí (z toho 478 mužov, 211 žien a 58 detí), čo robí túto udalosť najväčším doloženým vojnovým zločinom spáchaným na území Slovenska.

Miesto pamätné označené ako **lokalita Pod cintorínom, Vyšný potok, zhromaždisko** sa nachádza v najbližšom okolí ústredného pomníka v Kremničke a nachádzajú sa na ňom 3 časti – lokality späté s masovými popravami v Kremničke: zhromažďovacie miesto (lúka pod cintorínom) a 2 lokality označené chotárnymi názvami „Pod cintorínom“ a „Vyšný potok“, na ktorých sa odohrali samotné popravy a masové hroby zavraždených.

Miesto popráv s masovým hrobom „Pod cintorínom“ predstavuje priestor lúky pod agátovým lesom (oráčiny) pod cintorínom (dodnes dochovaný cintorín bývalej samostatnej obce Kremnička), na ktorom sa nachádza protitanková priekopa a tiež fragment betónového bunkra, ktoré sú miestom masových hrobov obetí popráv z 5. 11. 1944 a 20. 11. 1944. Obete boli skoro ráno dovezené autobusmi a nákladnými autami z banskobystrickej väznice, zhromaždené v priestore lúky, kde im boli odňaté osobné veci a následne museli pochodovať na okraj priekopy, kde boli zastrelení strelou do tyla. Tí, čo sa pokúsili o útek smerom cez lúku (pole), boli zastrelení a ich telá následne pozbierané a hodené do zákopy. Celkovo bolo 5. 11. 1944 zavraždených 108 ľudí vrátane žien a detí a 20. 11. 1944 to bolo 282 ľudí, vtedy boli popravení okrem rasovo prenasledovaných osôb aj dvaja príslušníci britskej vojenskej misie pri veliteľstve 1. československej armády na

Slovensku – Rafael Reisz (Štefan Rice) a Chaviva Reik (Adela Robinsonová). Dôkazy zhromaždené po exhumácií určili, že niektoré obete sa udusili. Na vraždení sa nepodieľali len Nemci z Einsatzkomanda, ale aj mnohí slovenskí príslušníci POHG, ktorí mali pôvodne iba dozerať na zabezpečenie miesta. O cynickej snahe nacistov oficiálne zatajiť tieto zločiny svedčí fakt, že v písomných záznamoch o väzňoch bola v deň ich popravy vyznačená poznámka o ich prepustení z väzenia. Zhabané osobné veci popravených boli na mieste pálené v založených ohniskách, hodnotné osobné veci väzňov si mohli ponechať príslušníci POHG, ktorí navyše dostali nemalú peňažnú výplatu.

Protitanková priekopa je dodnes viditeľná takmer v celej svojej pôvodnej dĺžke, pričom jej severný okraj v dĺžke cca. 30 m sa stal masovým hrobom obetí prvých popráv obetí v Kremničke. Priekopa je v profile dodnes dochovaná (ďalej pokračuje mimo pamätného miesta s prerušením cestou a rýchlostnou cestou na pole za Kremničkou). Na pamätnom mieste sa vedľa nej nachádzajú aj pozostatky povstaleckého palebného opevnenia – výkop pre umiestnenie ťažkých zbraní pôvodne s betónovým čelom a dvoma strieľňami pre guľomet (krátko po prechode frontu deštruovaný). V súčasnosti predstavuje výraznú terénnu depresiu (s dĺžkou cca. 8 m) na okraji lesa pri západnom konci severnej protitankovej priekopy, vo výkope so zvyškami betónovej konštrukcie.

Miesto popráv s masovým hrobom „Vyšný potok“ predstavuje miesto povstaleckého zákopu južne od ústredného pomníka v rozsahu jamy s hĺbkou 2 m, šírkou 6 m a dĺžkou 7 m, vykopanou na účely vybudovania bunkra, ktorý však nebol realizovaný. Výkop pre bunker bol použitý ako masový hrob obetí popravy z 19. 12. 1944. Popravy sa uskutočnili 12. 12. 1944 (najväčší rozsah 300 obetí) ešte vhozené do protitankovej priekopy a 19. 12. 1944 (103 obetí). Protitanková priekopa bola už plná, takže obete popravy z 19. 12. 1944 boli nahádzané do výkopu pre bunker v lokalite „Vyšný potok“. V lokalite Kremničky sa popravovalo ešte aj v marci 1945 v menšom rozsahu.

Sústredovacie/zhromažďovacie miesto v lokalite „Lúka Pod cintorínom“ predstavuje lúku pod agátovým lesíkom pod cintorínom, južne od ústredného pomníka. Na okraj lúky boli zväzani väzni, tu odovzdávali svoje osobné veci a kráčali k protitankovej priekope. Pri pokuse o útek boli viacerí na tomto mieste zastrelení. Pri exhumáčnych prácach bola lúka priestorom, na ktorom boli zhromažďované exhumované telá z masových hrobov. Exhumácie prebiehali v r. 1945 – 1948. Krátko po oslobodení Banskej Bystrice a okolia v apríli 1945 sa vo viacerých fázach pristúpilo k exhumáciám (s prerušením, keďže sa rozšíril týfus), ktoré prebiehali až do júla 1948. Identifikované obete boli odovzdané na pochovanie príbuzným, ostatné, neidentifikované telá boli zhromaždené do spoločného hrobu, ktorý sa stal základom pietneho miesta a bol tu osadený pomník od architekta Dušana S. Jurkoviča.

Lokalita popráv „Pod cintorínom“ s protitankovou priekopou a fragmentami bunkra sa od čias týchto tragických historických udalostí zmenila najvýraznejšie – z agátového lesíka pod cintorínom vyrástol les a pribudli objekty – zástavba v tesnej blízkosti protitankovej priekopy na Plánkovej ul., ktorých oplotenia a záhrady čiastočne zasahujú do telesa protitankovej priekopy. Miesto sa nachádza v tesnej blízkosti ústredného pomníka, ktorý je prístupný hlavnou prístupovou cestou od spodného parkoviska. V terénnej depresii v hornej časti protitankovej priekopy na miesto popráv upomínajú staršie kamenné stély s tabuľkami a nová tabuľa – informačný panel pri protitankovej priekope. V lokalite popráv „Vyšný potok“, v ktorej bol pôvodne agátový háj, je rovnako les s drevinovým porastom. Lúka pod cintorínom predstavuje dodnes pomerne rozsiahlu nezastavanú plochu s trávnatým porastom. V spodnej časti bola vybudovaná asfaltová plocha s parkoviskom. Ďalšie nové informačné tabule sú umiestnené pri prístupovej ceste a pri parkovisku s pohľadom na celý priestor. Informačný systém je výsledkom revitalizácie priestoru ústredného pomníka s hrobom obetí a jeho okolia Mestom Banská Bystrica v r. 2019, protitanková priekopa bola vyčistená od náletových drevín. Miesto spolu s ústredným pomníkom má primárne pietny charakter, ale aj edukačnú funkciu, ktorá je podporená práve osadeným informačným systémom – tabuľami pre návštevníkov.

Miesto pamätné – zavraždení občania – poloha Pod cintorínom, Vyšný potok a zhromaždisko je nositeľom súboru významných pamiatkových hodnôt v zmysle § 2 ods. 2 pamiatkového zákona:

Historická a spoločenská hodnota: Na mieste protitankového zákopu v lokalite „Pod cintorínom“ prebehli masové popravy v dňoch 5. 11., 20. 11. a 12. 12. 1944. V danej lokalite je

dochovaný protitankový zákop (protitanková priekopa) budovaný počas SNP pre ochranu Banskej Bystrice z juhu od Zvolena. Celkovo v ňom našlo svoju smrť 548 obetí medzi nimi aj Chaviva Reik a Rafi Reiss. V súčasnosti je viditeľný ako terénna depresia severne od pamätníka, predelený je chodníkom do blízkeho cintorína, miestami zarastený náletovou zeleňou. Tiahne sa až po líniu prístupovej miestnej komunikácie z Kremničky do Rakytoviec. Masové popravy napriek opatreniam neunikli pozornosti obyvateľov. Z povojnových výpovedí miestnych obyvateľov vieme, že telá boli v protitankovej priekope zahádzané nedbalo a boli teda viditeľné, pričom z priekopy vychádzala aj zapáchajúca tekutina. Ďalšie popravy sa preto už konali na inom mieste a mŕtvoly už neboli hádzané do protitankovej priekopy. Na mieste „Vyšný potok“ prebehli masové popravy dňa 19. 12. 1944 – ako miesto popráv a masový hrob bol použitý výkop – jama pre nedobudovaný bunker, v súčasnosti viditeľný ako terénna depresia južne od pamätníka, v lesnom poraste, v ktorom bolo zakopaných 93 obetí. Dôležitým priestorom je miesto zhromažďovania neskôr popravených občanov vtedy voľnom priestranstve, lúke pod cintorínom, ktorá sa pri exhumáčnych prácach po vojne stala miestom zhromažďovania exhumovaných tiel. Tragédie odohrávajúce sa v Kremničke si vyžiadali celkovo 747 obetí, z toho 478 mužov, 211 žien a 58 detí. Svoju smrť v protitankových zákopoch, popri Slovákoch, Čechoch, Francúzoch, členoch britskej vojenskej misie – operácie Amsterdam, Rusoch, Ukrajincoch, našlo najviac Židov, z ktorých 372 sa podarilo identifikovať. Dve z obetí, Chaviva Reik a Rafi Reiss, boli židovskí parašutisti mandátu Palestíny. Ďalšou známou obeťou bola slovenská židovská intelektuálka Alžbeta Göllnerová-Gwerková.

Technická hodnota: Dochované pozostatky systému povstaleckej obrany prístupov k Banskej Bystrici predovšetkým samotná protitanková priekopa, ktorej severný okraj bol masovým hrobom prvých troch popráv v Kremničke, povstalecké palebné postavenie pôvodne s betónovým čelom s dvomi strieľňami pre guľomet (betónový bunker zrejme po prechode frontu deštruovaný) pri západnom konci severnej protitankovej priekopy, ktorý sa stal miestom masového hrobu obetí popráv, povstalecké palebné postavenie v časti „Vyšný potok“ – výkop pre umiestnenie guľometu alebo inej ťažkej zbrane rovnako miesto masového hrobu po poprave.

Urbanistická a krajinná hodnota: Dochovaný je podstatný ráz a morfológia celkového priestoru, ktorý ostal vo veľkej miere nezastavaný v pôvodnej urbanistickej situácii na okraji osídlenej a zastavanej časti pôvodnej obce Kremnička (dnes miestnej časti Banskej Bystrice), v podobe lúky obklopenej lesným porastom južne od miestneho (obecného) cintorína v Kremničke. Zo severnej časti je atakovaný novodobou zástavbou rodinných domov (Plánkova ul.). Priestor je v súčasnosti identifikovaný pomníkom D. S. Jurkoviča viditeľným z príjazdovej cesty, ku ktorému vedie od cesty prístupový chodník a vnímateľný v podobe voľného priestranstva izolovaného od okolia (IBV, cintorín s krematóriom) lesným porastom. Morfológia terénu je dodnes čitateľná predovšetkým plochou lúky s lesným porastom v okolí, terénnou depresiou v svahu pod cintorínom (miesto popráv označené stélami s nápismi) a profilom protitankovej priekopy v podobe výrazného jarku v tesnej blízkosti záhrad rodinných domov.

Priestor pamätného miesta bol čiastočne predmetom archeologického výskumu na vedecké a dokumentačné účely pod vedením doc. Šteinerja z Katedry archeológie UKF v Nitre realizovaný v r. 2024 formou detektorového prieskumu (nálezy munície a kovových predmetov) aj sondáže so zameraním na priestor protitankovej priekopy a bunkrov. Výskum nebol realizovaný v priestore lúky. Predmetom ochrany sú všetky prípadné archeologické nálezy hnutelného či nehnuteľného charakteru a nálezové situácie, v priestore existuje naďalej potenciál nálezov neexhumovaných tiel, munície, streliva z čias bojov SNP.

Miesto pamätné označené ako **lokalita Pod stráňami** je súvisiacim pamätným miestom, ktoré je však situované mimo priestor pamätného miesta označeného ústredným pomníkom arch. Jurkoviča a nachádza sa mimo zastavané územie Kremničky, severne od areálu Spojenej školy v Kremničke. Lokalita je označená starým chotárnym názvom „Pod stráňami“ (príp. „Pod stráňou“) a na súčasných mapách aj „Pod hájom“ (Podháj) a pôvodne išlo o priestor pri tehelni v Kremničke. Ide o okraj lesa, v ktorom sa odohrali masové popravy 5. 1. 1945 (109 obetí), 20. 1. 1945 (6 francúzskych partizánov a 29 osôb) a 19. 2. 1945 a miestom sekundárneho masového hrobu, do ktorého boli

uložené obete popravy z 5. 1. 1945. Vtedy boli obete iba prikryté snehom, keďže zem bola príliš premrznutá na výkop hrobov. Po roztopení snehu však boli obete odkryté a na žiadosť obyvateľov Kremničky dalo gestapo povolenie na pochovanie tiel. V lokalite Pod strážami ide o sekundárny hrob – miesto dočasného pochovania obetí popravy z 5. 1. 1945, pomerne spoľahlivo lokalizované z exhumačných fotografií, avšak v teréne nerozoznateľné – ide o pás okraja lesa približne na parc. CKN č. 929/10, 269/40 a v blízkom okolí. V lokalite „Pod strážami“ sa ráz okolia postupne tiež menil, v potenciálnom priestore masového hrobu sa nachádza drevinový porast a zatravnená plocha, v blízkosti stoja objekty a dvor Spojenej školy v Kremničke. Predmetnú časť pamätného miesta tvorí nezastavaný priestor severne od areálu Spojenej školy v Kremničke.

Na lokalite „Pod strážou“ prebehol v rámci archeologického výskumu doc. Šteinerja v r. 2024 len detektorový povrchový prieskum bez pozitívnych nálezov, preto uvedená lokalita nebola podrobená sondážnemu výskumu a vo výskume sa v tomto priestore ďalej nepokračovalo.

Miesto pamätné – zavraždení občania – poloha Pod strážami je nositeľom súboru významných pamiatkových hodnôt v zmysle § 2 ods. 2 pamiatkového zákona:

Historická a spoločenská hodnota: Masové popravy v Kremničke, ktoré sa primárne odohrali v širšom okolí súčasného pomníka predovšetkým pri protitankovej priekope, napriek opatreniam neunikli pozornosti obyvateľov. Z povojnových výpovedí miestnych obyvateľov vieme, že telá boli v protitankovej priekope zahádzané nedbalo a boli teda viditeľné, pričom z priekopy vychádzala aj zápachajúca tekutina. Ďalšie popravy sa preto už konali na inom mieste a mŕtvoly už neboli hádzané do protitankovej priekopy. Okrem vzdialenejšieho mieste „Vyšný potok“ sa ďalšie popravy uskutočnili tiež na inom mieste, najvzdialenejšom a to povýše Kremničky neďaleko vtedajšej tehelne pod lesom – lokalita „Pod strážami“, kde končila dedina Kremnička – poprava sa odohrala 5. 1. 1945 a ďalšie popravy 20. 1. a 19. 2. 1945. Tragédie odohrávajúce sa v Kremničke si vyžiadali celkovo 747 obetí, z toho 478 mužov, 211 žien a 58 detí. Svoju smrť v protitankových zákopoch, popri Slovákoch, Čechoch, Francúzoch, členoch britskej vojenskej misie – operácie Amsterdam, Rusoch, Ukrajincoch, našlo najviac Židov, z ktorých 372 sa podarilo identifikovať. Dve z obetí, Chaviva Reik a Rafi Reiss, boli židovskí parašutisti mandátu Palestíny. Ďalšou známou obeťou bola slovenská židovská intelektuálka Alžbeta Göllnerová-Gwercová.

Urbanistická a krajinná hodnota: Dochovaný je podstatný ráz a morfológia celkového priestoru, ktorý ostal vo veľkej miere nezastavaný v pôvodnej urbanistickej situácii na okraji osídlenej a zastavanej časti pôvodnej obce Kremnička (dnes miestnej časti Banskej Bystrice), v podobe lesného porastu vzdialeného od zástavby.

Obe pamätné miesta definovanými individuálnymi pamiatkovými hodnotami vrátane ich archeologického potenciálu v spojení so spoločenským záujmom na zachovaní vecí s vysokým historickým, pietnym a pamätným odkazom, napĺňajú stanovené kritéria pre vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku.

Kremnička a Nemecká sú miestami, kde boli spáchané najväčšie masové popravy na území Slovenska počas 2. svetovej vojny. Pamätné miesta popráv v Kremničke spolu s dochovanými pozostatkami povstaleckej obrany tvoria jedny z najvýznamnejších autentických miest spojených s SNP a udalosťami 2. svetovej vojny na našom území.

Na základe dostupných vedomostí o priebehu masakrov v Kremničke od 5. novembra 1944 až do konca 2. svetovej vojny, je nutné chrániť autentickú oblasť, na ktorom sa tieto tragické udalosti odohrali, nielen samotný hrob (kam boli uložené exhumované telá z okolitého priestoru) s pomníkom od D. Jurkoviča. Význam a dôležitosť ochrany celého územia vrátane vymedzeného priestoru pamätných miest, kde masakre prebiehali, spočíva v kontexte ochrany celého územia ako pietneho miesta, dôkazu a pripomenutia si udalostí, ktoré hlboko poznačili našu spoločnosť, sú dôkazom neľudskosti a násilia nemeckých nacistov a ich slovenských prisluhovačov. Celé vymedzené územie je potrebné chrániť ako pamäť histórie národa a memento pre budúcnosť a zabezpečiť tak primerané využitie a vzhľad pamätného miesta v celosti vo vzťahu k okoliu (poznačeného rozširujúcou sa novou zástavbou). Je potrebné chrániť celý priestor širšieho okolia pomníka ako pamätné miesto nadnárodného významu a prezentovať ho na úrovni jeho významu a dôležitosti, pre zachovanie

pamäti pre ďalšie generácie. Lokalita je významná aj z pohľadu zachovania autentických reliktov vojenského povstaleckého opevnenia, predovšetkým relatívne v celosti zachovanej protitankovej priekopy a pozostatkov bunkrov budovaných už krátko po vypuknutí SNP na jeseň 1944, keďže išlo o najdôležitejší úsek obrany jadra povstaleckého územia a malo chrániť kritický úsek Zvolen – Banská Bystrica.

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov v čl. 44 ods. 2 ukladá každému povinnosť chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo. Podrobnosti o právach a povinnostiach v súvislosti s touto povinnosťou sú ustanovené zákonom (čl. 44 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky). Ochrana kultúrneho dedičstva je verejným záujmom, čo vyjadruje aj Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky v uznesení č. 91/2001 Z. z., pričom Slovenská republika je tiež v tejto oblasti viazaná medzinárodnými svetovými a európskymi dohovormi o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva.

V zmysle ustanovenia § 27 ods. 1 pamiatkového zákona sa pod základnou ochranou kultúrnej pamiatky rozumie súhrn činností a opatrení vykonávaných na predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky, na trvalé udržiavanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu.

Podľa § 27 ods. 2 pamiatkového zákona v bezprostrednom okolí nehnuteľnej kultúrnej pamiatky nemožno vykonávať stavebnú činnosť ani inú činnosť, ktorá by mohla ohroziť pamiatkové hodnoty kultúrnej pamiatky. Bezprostredné okolie nehnuteľnej kultúrnej pamiatky je priestor v okruhu desiatich metrov od nehnuteľnej kultúrnej pamiatky; desať metrov sa počíta od obvodového plášťa stavby, ak nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou je stavba, alebo od hranice pozemku, ak je nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou aj pozemok.

Vzhľadom na uvedené rozhodol správny orgán tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

Poučenie:

Podľa § 53 a § 54 ods. 1 a 2 správneho poriadku má účastník konania právo podať proti tomuto rozhodnutiu odvolanie na Pamiatkový úrad SR, Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava v lehote do 15 dní odo dňa doručenia rozhodnutia účastníkovi konania.

Toto rozhodnutie je preskúmateľné súdom až po vyčerpaní všetkých opravných prostriedkov.

v. r. Mgr. Mário Comisso
generálny riaditeľ

Príloha: Schematické vyznačenie NKP, mierka 1 : 5 000

Doručí sa – verejnou vyhláškou na:

1. úradnej tabuli Mestského úradu Banská Bystrica
2. úradnej tabuli Pamiatkového úradu SR
3. webovom sídle Pamiatkového úradu SR – www.pamiatky.sk
4. centrálnej úradnej elektronickej tabuli – www.slovensko.sk

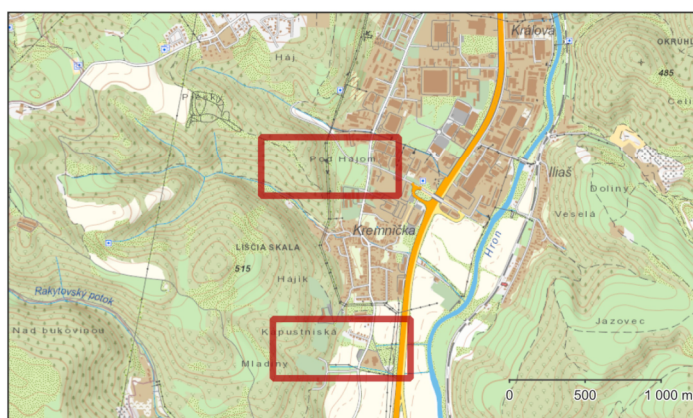
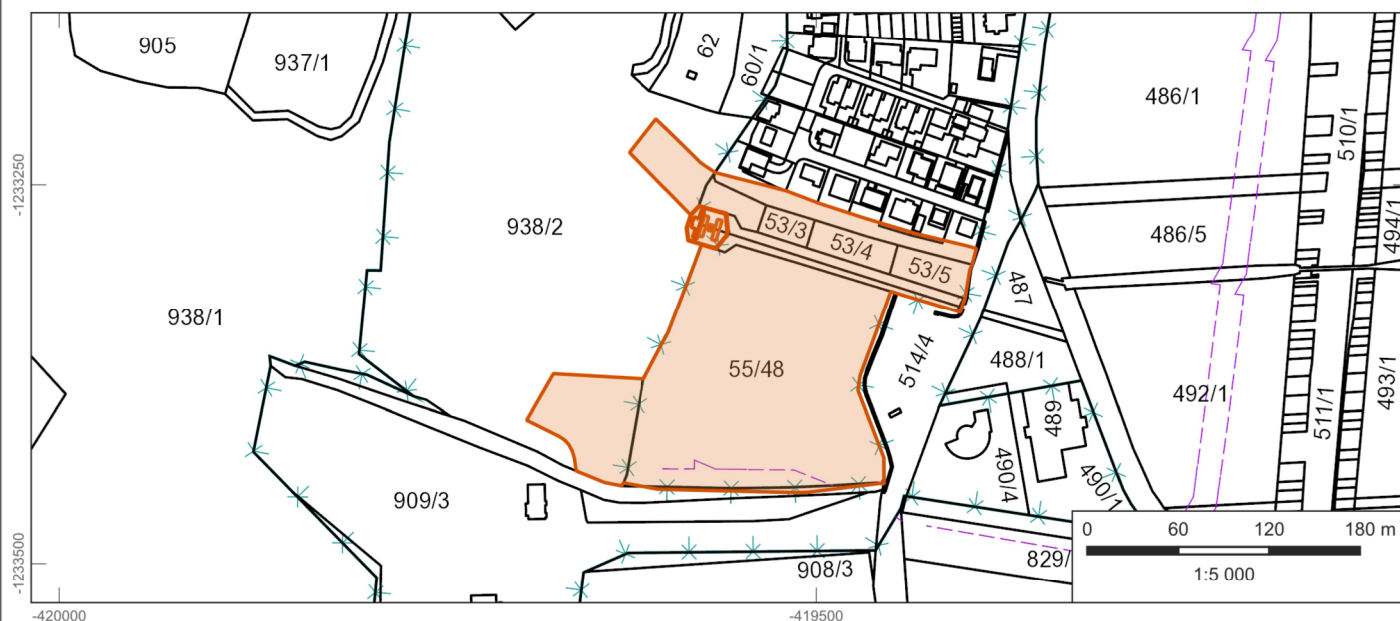
Vyvesené dňa: ..... Zvesené dňa: .....

Doručí sa – doporučene – po nadobudnutí právoplatnosti:

5. Okresný úrad Banská Bystrica, katastrálny odbor, Nám. Ľ. Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica

Na vedomie

6. Krajský pamiatkový úrad Banská Bystrica
7. Pamiatkový úrad SR – na založenie do spisu (2x)

ODBOR EVIDENCIE PAMIATKOVÉHO FONDU - PAMIS
Cesta na Červený most 3946/6, 814 06 Bratislava
www.pamiatky.sk

Dátum vyhotovenia: 2026-07-22
Súr. systém: S-JTSK / Krovak East North (EPSG:5514)
Podkladové mapy © ÚGKK SR, GKÚ Bratislava

 Vyhlásená národná kultúrna pamiatka

Unifikovaný názov PO	Okres	Obec	Katastrálne územie	Parcela
MIESTO PAMÄTNÉ	Banská Bystrica	Banská Bystrica	Kremnička	55/48-C, 52/1-C, 52/4-C, 938/2-C, 539/4-C, 53/3-C, 54/1-C, 57-C, 52/3-C, 55/47-C, 54/3-C, 54/2-C, 53/5-C, 53/4-C
MIESTO PAMÄTNÉ	Banská Bystrica	Banská Bystrica	Kremnička	269/40-C, 269/14-C, 929/10-C, 269/11-C, 929/5-C, 269/15-C, 929/6-C, 269/12-C, 270/7-C, 269/13-C, 929/12-C, 929/1-C, 269/43-C, 269/1-C, 269/47-C, 270/3-C, 269/45-C, 269/8-C